

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שנאמרו שבת פרשת שלח תשע"ו לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתקכ"ה

בסעודה שלישית

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

כמו קדלי דחזירי, וכדומה, אבל דבר שאסור לבני נח גם כן כמו אבר מן החי ובשר מן החי, אסור לחלוצי צבא, כיון דאסור אף לבני נח לא מסתברא דיהיה מותר להם מאי דאסור לכל באי עולם ע"ש. ולכאורה הרי גול הוא משבע מצות בני נח, והותר להם לאכול שלל האויב. ואם כן נילוף מזה דגם דברים שאסורים לבני נח הותר להם. אבל באמת זה אינו, דכיון דהתירה תורה, רחמנא אפקריה לממונם, והם זוכים בהתירה מהפקירה.

ולפי זה בלאו הכי לא תקשה איך הותר להם לקחת מפרי הארץ, דכיון דהפקר בית דין הפקר (יבמות פט:), ומשה במקום שבעים וחד קאי (סנהדרין יג:), וכיון שאמר להם ולקחתם מפרי הארץ, הפקיר את פירותיהם להמרגלים, ואין בזה גול. אך כל זה הוא רק אם לקיחת הפירות הוא על דעתו של משה, להראות יופי הפירות שנשתבחה בהן הארץ, אבל ליקח הפירות כדי להוציא דבה, כשם שפרייה משונה כך עמה משונה, על דעת זה לא הפקיר להם פירותיהם, והוי גול, ולכן יהושע וכלב לא נטלו כלום.

*

אמנם במדרש תנחומא (אות ח) אמרו ויבואו עד נחל אשכול, לא רצו ליטול פירות ארץ ישראל, אלולי כלב ששלף את חרבו וירד לפניהם ואמר להם, אם אין אנו נוטלים, או אתם הורגים אותי או אני הורג אתכם ע"ש. ובחומת אנך (אות ו) ביאר בזה, וישאווהו במוט 'בשנים', בשביל שנים, שהם יהושע וכלב אשר הכריחום לשאת מפרי הארץ ע"ש. ואם כן תקשה למה לא נטלו יהושע וכלב בעצמם.

ונראה כי המפרשים כתבו בטעם שהמרגלים הוציאו דבת הארץ, כי חששו לירידה נוראה בכניסתם לארץ, כי במדבר לא היה להם שום מניעות וטירדות

ויבואו עד נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד, וישאווהו במוט בשנים, ומן הרמנים ומן התאנים (יג-כג). וברש"י ממשמע שנאמר וישאווהו במוט איני יודע שהוא בשנים, מה תלמוד בשנים, בשני מוטות, הא כיצד, שמונה נטלו אשכול, אחד נטל תאנה, ואחד רמון, יהושע וכלב לא נטלו כלום, לפי שכל עצמם להוציא דבה נתכוונו, כשם שפרייה משונה כך עמה משונה (טוטה לד.) ע"כ.

ובתורת משה (נח.) כתב עוד טעם על מה שיהושע וכלב לא נטלו, דלכאורה איך היו רשאים ליקח הא הוי גול, ואנן קיימא לן (בבא קמא קיג:) דגול גוי אסור, אלא שקיימא לן (בבא בתרא קיט.) ארץ ישראל מוחזקת היא לנו מאבותינו, ולכך אמר לשון 'והתחזקתם'. איברא דאכתי קשה לפי מה שכתבו התוס' (ראש השנה יג. ד"ה ולא) דיש לגוי חלק במה זרע. ונראה משה רבינו דסבר דמיד יבואו לארץ ישראל ויקנו גם הפירות, ומה שזרעו רחמנא אפקריה, והוא בכלל דואכלת את שלל אויביך (דברים כ"ד). ואם כן מיושב, כלב ויהושע שידעו מעשה מרגלים, ועלתה על דעתם שדור ההוא לא יבואו לארץ, ועדיין לא אפקריה ויש להם במה שזרעו ואיכא חשש גול, ולכך לא נטלו מפירותיהם ע"כ.

ויבואו, כי בכניסת הארץ לכובשו התיר להם הכתוב לאכל שלל האויבים. ואם כן יתכן שהיתר זה מתחיל גם מעת שנכנסים לרגל את הארץ על מנת לכובשו, שגם זה היא מטכסיסי המלחמה שיעלה בידם לכבשם, ושפיר הותר להם שלל האויב, ואפילו כתלי דחזירי. אך זהו רק כאשר נכנסים לצורך כבישה, אבל אם לא יבואו לכובשו רק אחר ארבעים שנה, אין ריגול זה לתכלית הכבישה, ולא הותר להם שלל האויב, ולכן לא לקחו יהושע וכלב מפרי הארץ.

והנה במנחת חינוך (מצוה תקכו) כתב, דמצד הסברא נראה דלא הותר להם אלא דברים שאסורים לישראל,

מעבודת ה', כי הוריד ה' להם לחם מן השמים, ובאר וענן, ולא הוצרכו לבטל אפילו שעה קלה לחיי שעה, וגם היה לחם אבירים שנבלע באברים, ולומדים תורה כל היום כולו מפי משה רבינו שקבל התורה מסיני. ובכניסתם לארץ יופסק כל זה, ויתבטלו מהתורה בשבע שכבשו ובשבע שחלקו, ושוב יצטרכו לבטל הזמן על עבודת האדמה, בזריעה וחרישה וכו'.

אבל האמת הוא, כי עבודה כולו רוחני יש להקב"ה למעלה, שזוהו עבודת המלאכים שמשבחין ומפאריין ומעריצין. והעולם הזה נברא לעבוד את ה' בעניני גשמיים ולהעלותם לכבוד ה'. ועל זה נאמר (משלי ג-ו) בכל דרכיך דעהו, והעושה כן עובד את בוראו תמיד (ש"ע אר"ח סימן רלא). ודי לו לה' בעולמו את שבת לוי שאין להם חלק ונחלה בארץ, ושאר השבטים יהיה מנת חלקם בעניני גשמיים, ויחזיקו את לומדי התורה, ועל ידי זה חלק כחלק יאכלו, וכמו שהיה ביששכר וחבולון. ואמרו חז"ל (שבת לג:) ברבי שמעון בן יוחאי רבי אלעזר כאשר יצאו מהמערה, וחזו אינשי דקא כרבי זורעי, אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף. ולבסוף אמר רבי שמעון לבנו, די לעולם אני ואתה ע"כ. והיינו כי בהיות שהם עוסקים בחרישה וזריעה, והם ממציאים לחמם ומזונם של הבני תורה, בזה מתעלה כל עבודתם לעבודת ה', והרי אמרו (בבא בתרא ט.) גדול המעשה יותר מן העושה.

ולכן בתחלת שליחותם, אשר באותה שעה כשרים היו (רש"י יג-ג), נאמר איש אחד למטה 'איש אחד למטה' (יג-ב), שהיה הכל אצלם אחד, שגם בגשמיות יכולים לעבוד את ה' כמו בעניני רוחניים. אך בחזירתם בעצה רעה, נאמר וישאוהו במוט 'בשנים', הפרידו בין עבודת גשמיות לעבודת רוחניות, שלא ראי זה כראי זה, ולא רצו בעבודת גשמיות, ויוציאו דבת הארץ. ורק כלב ויהושע לא הסכימו עמהם, באמרם שדי בשבת לוי לעבוד את ה' ברוחניות, וגדול המעשה יותר מן העושה, ובמה שהם יסייעו לעובדי ה', יהיה גם להם חלק בעבודתם. ומהאי טעמא לא הוצרכו כלב ויהושע ליקח בעצמם מפירות הארץ, שכיון שהם היו המעשיין להעושיין, שהכריחו אותם ליקח, בזה עצמו נחשבו גם המזה כהעושיין.

*

והנה משה רבינו התפלל עליהם, ואמר ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמור, ה' ארך אפים ורב חסד נושא עון ופשע וגו', סלח נא לעון העם הזה כגודל חסדך (במדבר יד-יז). ויש להבין הלא 'דיבור' הוא לשון קשה, 'ואמירה' הוא לשון רכה, ולמה אמר כאשר 'דברת לאמור'. ומה גם שהייג מדות הם של רחמים, ואינם דיבור קשה.

ונראה על פי דברי הבעל שם טוב הק' זי"ע (הובא בהקדמת קול אריה אות ה), בביאור הכתוב (תהלים צד-א) א-ל

נקמות ה'. דלכאורה קשה לשון הפסוק המדבר מענין נקמה ודין, אמאי נקט שם א-ל שהוא חסד, כדכתיב (תהלים נב-ג) חסד א-ל כל היום. ופירש, דבשני דרכים מעניש הקב"ה, האחד, ביסורים ודינים קשים. ודרך השני, יובן על פי משל לאחד שחטא כנגד מלך גדול, והיה אחת דתו להמית, או עונש אחר גדול מאוד. אבל המלך היה רחמן וחסיד, וחפץ רק להטיב ולא לצער ולייסר שום אדם, על כן צוה המלך להכניסו לחצר המלך, ולהטיב עמו מבית המלך. כי הבין המלך דמחמת חסרון ידיעה, שלא ידע גודל יקר תפארת המלך עשה זאת, ואם היה מכיר מעלת כבוד המלך, לא מלאו לבו לעשות כן. ועתה כי יהיה בחצר בית המלך, יכיר שחטאו גדול ויבוש ויכלם מאוד, ויכנע וישפל עד לעפר.

אכן כאשר התגורר החוטא הלז בחצר המלך, התחיל באמת להכיר גדולת המלך, ושם אל לבו למי חטא שפל ונבזה כמוהו, נגד מלך אביר רחמן וחסיד. ותחת שהיה המלך צריך להענישו בעונש גדול, עוד מטיב עמו, והתחיל להתחרט ולהתבייש בעצמו. וכאשר ראה המלך שהוא בא להכנעה ובושה, צוה המלך לקרבו ולנשאו עוד יותר, וכל מה שנתקרב יותר למלך, הבין גדולת המלך ביתר שאת, ובא עוד יותר להכנעה ובושה וחרטה מעומק הלב, על שמרד נגד מלך נכבד וגדול כזה, אשר משלם לו טובה תחת רעה. וכל מה שהכיר יותר גודל חטאו, קרבו המלך יותר והוסיף טובותיו עמו, והוא בא עוד יותר להכנעה ובושה, עד שהיה אצלו הטובות שעושה עמו המלך כמדקרות חרב מגודל הבושה. והיה נוח לו יותר אם המלך היה מענישו בעונש גדול על המרתו נגדו, מאשר עושה עמו טובות, כי הבושה על ידי הטובות היה לו למכאוב יותר ממאה מלקיות.

כמו כן נוקם הקב"ה ברחמיו ובחסדיו למי שחטא נגדו, כי על ידי הטובות שמקבל מהקב"ה תמורת חטאיו, בא החוטא לידי הכנעה ובושה, והטובות המה אצלו כמדקרות חרב. וזהו כוונת הכתוב א-ל נקמות ה', שהשי"ת מקור החסד והרחמים, הוא נוקם ועושה דין במדת א-ל שהוא חסד ורחמים ע"כ.

ומדה זו נרמז בהשלש עשרה מדות של רחמים, כי ה' ארך אפים, ואינו מעניש תיכף על החטא, אלא הוא רב חסד, שמרבה לעשות חסד עם החוטא, ובזה 'נושא עון ופשע', מתגדל בעיני החוטא גודל הפגם אשר חטא לפני מלך כה גדול ובעל הרחמים. ועל כן כאשר ראה משה אשר כלתה הרעה מאת ה' להעניש אותם בכליון, ביקש שמתחלה יתנהג עמהם במדת א-ל נקמות ה', ועתה יגדל נא כח ה' 'כאשר דברת לאמור', שהנהגה באמירה רכה יהיה לפנייהם כדיבור קשה, כאשר אמרת שה' הוא רב חסד, ובזה נצמח נושא עון ופשע. וסיים סלח נא לעון העם הזה כגודל חסדך, כאשר תשפיע להם טובות רבות כגודל חסדך, זה עצמו יביאם לידי תשובה שלימה, שתסלח להם עונם.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' עמרם הירש הי"ו לרגל השמחה השחיה כמעט בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' שלמה ברוך פרענקל הי"ו לרגל השמחה השחיה כמעט בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' יוסף מרדכי פשיטצער הי"ו לרגל השמחה השחיה כמעט בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' הלל צימענד הי"ו לרגל השמחה השחיה כמעט בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' משה יעקב פישער הי"ו לרגל השמחה השחיה כמעט בהולדת בנו למזל טוב
---	--	--	--	--